

Menorca diuen *daixèbbles*, que verament és el que s'havia d'esperar, i que devia ser la pronúncia medieval, almenys a Mallorca, com sigui que el mallorquí Reixac, en el S. XIV, escrivia *daxablas* en la seva *Questa* (83.31).

DERIV.: *Disciplina* [S. XIII], pres del ll. *disciplina* 'ensenyament, educació, disciplina': en baix llatí es desenrotllà també l'acc. 'lliçó, amonestació' (que tenim particularment en el *De Vulgari Eloquentia* de Dante I, § 7, 3); en català no sempre s'han distingit per la forma les dues accs. més importants que modernament té el mot, desdoblades avui en les dues variants *disciplina* i *deixuplina*, aquesta (que no té res de vulgarisme si bé presenta descabdellament fonètic més popular) especialitzada ara en el sentit de 'flagel·lació moralitzant o penitencial' i 'instrument usat per flagellar així', en el document més antic que és en els *Proverbis* de Guillem de Cervera, apareix sovint (assegurats per la rima amb *fina* en el 383a), i amb accepcions sui generis resultants de l'evolució de la bàsica 'ensenyament, lliçó severa o punitiva' (veg. 202Aa, 234a, 319a, 386a); 'flagel·lació': «que la un donàs *disciplinas* a l'altre, acusant-se de sa colpa», Lull (*Blanq.* I, 92.8) i amb la mateixa forma sàvia apareix l'acc. 'assot disciplinari' en els passatges d'Eiximenis i dels *Eximplis e Miracles* que cita el *DBal.*, però en la forma moderna el tenim arrelat fins en la cançó popular no recent: «a fè'm frare m'en iria / del ordre dels caputxins / --- cada tres cops la setmana se n'han de dar *deixuplinas* / ---», MilàF (*Romlo.*, 377.15, recollida a l'Alt Penedès); des de la desviació material 'feix d'assots' s'arribava de vegades a designar un atribut heràldic: «aportava don J. M. L. en l'escut *deceplines* d'or», *Curial* (II, 45); en fi també fou corrent que prengué el sentit de 'punió, càstig': «con ell, senyor, no vulla estar a vostre consell, N. S. à-li donada aquesta *disciplina*, cor peccat de desconexença e d'orgull li desplaum més que negun peccat», a. 1299 (Finke, *Acta Ar.* III, 84); en el *Tirant* de Martorell apunta ja l'evolució cap a un dels sentits de la forma culta, la disciplina militar: «e com estar no se'n volien, dava'ls *disciplina* cavallerosa; e tant treballà Tirant que'ls mès tots en repòs» (Ag. II, 107), però és més corrent que ací *disciplina* (i la var. *deceplina*) apareguin simplement com a 'punió' (fins aplicat a Estefania i Plaerdemavida, § 200). *Disciplinar* [segle XIII, Arn. de Vilanova] o *deixuplinar* [Belv., 1803], sovint abans en la forma intermèdia *deixeplinar* 'flagellar' [doc. de 1636; *DTO.* 1647]; *disciplinable*; *disciplinada*; *disciplinant* o *deixuplinant*; *disciplinari* («es vestien amb túnica rasposa i es masegaven l'esquena i el pit amb les corretges *deixuplinàries*», Coromines, *Vida Austera*, 288.20, *deixuplinària* autògraf, però en aquest derivat s'ha generalitzat *disciplinari*).

Deixelament, deixelar, V. celar Deixendença, deixendent, deixendiment, deixendre, V. descendir Deixenollar o dessonillar, V. deixondar i son Deixeplinar, V. deixeble Deixia, V. deixar

DEIXONDAR, -DAR-SE, 'desvetllar', en forma més secundària *DEIXONDAR*, i anteriorment *reixondar*, mot relacionat amb *SON*, però de formació incerta; probablement fou alteració de *deixidar* i *reixidar*, que són les formes medievals catalanes corresponents a les occitanes *deissidar*, *reissidar*, i provinents del ll. *EXCITARE* 'despertar', que en català modern han alterat llur terminació en *-ondar* per influència de *SON* i dels seus derivats com *dessonillar*, també usat dialectalment per 'desvetllar'. □ 1.ª doc.: *reixidar*, S. XIII (G. de Cervera, Cerverí de Girona, Ramon Llull); *reixondar* i *deixondar*, tots dos en cançons populars de c. al S. XVII i ja algun cop en el XIV, i és la forma més general en els escriptors de llenguatge més conservador, del S. XIX; *de(s)xondir* c. 1800 a les Illes i en cançons i escriptors més moderns del Principat.

Deixondar és la forma del verb en el llenguatge tradicional de la Renaixença (l'única registrada en els diccionaris del S. XIX, Belv., Lab. 1839ss., etc.). Això és unànime en els escriptors de català més conservador i distingit, i ja començant per Verdager (des del primer esbós de l'*Atlàntida*, de 1867, era doncs la que ell aportava abans d'entrar en contacte amb els cenacles barcelonins i floralescos): «rient, al *deixondar-se* lo sol darrera l'auba, / així emmantella rossa sa cabellera 'l cel» (I, 61c), «y d'haver soplujat als que'l món *deixondaren*, / com si's dassen vergonya, negaran nostre nom» (*Atl.* II, 46a); i és encara la forma que usa en versos nous introduïts en la versió de 1877-8: «quan van a *dexondar-lo*, lo trovan fret com marbre» (x, 35c), i en les obres posteriors, com el *Canigó*: «corona / --- mora / --- de l'enganyívol somni *se dexonda* / --- la sanch heroica / ---» (II, v. 210). I els altres grans poetes: «em dormia: / se'm tancaven los ulls!... Aquí! desperta! / y'm punxaré, si cal, per *deixondar-me*», Guimerà (*Mar i cel* III, esc. 1, p. 122); «en l'ànima profunda / la teva mà, que em pren i que em *deixonda*», Maragall (*E. d'Offerdingen*, O. C. I, 578; també constant en ell: altra cita en *AlcM*). Igualment escriuen els prosistes millors, i de llenguatge menys novador, com E. Vilanova o Marian Vayreda: «llavors l'ànima 's *deixonda*, sofreix o gosa, però viu y camina: ja té un ideal» (*Sang Nova* II, § 8, p. 138); i constant en Coromines, des dels primers articles («--- «la catalana --- raça que es *deixonda*» en *Catalònia*, 6-1-1900) i de les primeres obres fins a les darreres: «contàvem els dies, les hores i els minuts-que-ns quedaven de vida, i un desig d'allargar-la després de la mort ens exaltava: de sobte *s deixondaven* en el cervell sentiments adormits, resurgia en nosaltres una reminiscència de les religions ---», «sentia que la carn *se deixondava*, que a dins del pit, el cor venia a nova vida, que una estona després aquelles dones tindrien el meu cos» (*Presons Imag.*, pp. 88, 110, i encara d'altres, en l'ed. O. C., 887a4, 887b4); «en els temps d'aquella nova primavera, les primeres a *deixondar-se* foren les forces corporals» (*La Vida Austera*, v, § 4, p. 323); «als nostres ulls la naturalesa es *deixondava* d'un fresc cre-